

**АКТУАЛИЗИРАНИ ОБЩИ УКАЗАНИЯ ЗА ПОДГОТОВКА НА
ПРОЕКТИ ЗА ПОДКРЕПА НА ИНТЕГРИРАНОТО ТЕРИТОРИАЛНО
РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ ЗА ПЛАНИРАНЕ ОТ НИВО 2
СЪС СРЕДСТВА ОТ ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ ЗА ПЕРИОДА
2021-2027 Г.**

София, 2020 г.

Съдържание:

1. Обща информация.....	3
2. Правно основание.....	5
3. Същност на интегрирания териториален подход в България	6
4. Идентифициране на проектни идеи и подготовка на концепции за ИТИ	11
5. Сформиране на партньорство	13
6. Изисквания към партньорството	14
7. Публичност, комуникация и обществена подкрепа.....	15
8. Подбор на концепции за ИТИ и на проектни предложения	17
9. Допустими за финансиране мерки и демаркация между оперативните програми и други инструменти	19
9.1. Програма за развитие на регионите.....	19
9.2. Програма за иновации и конкурентоспособност в предприятията	23
9.3. Програма за образование.....	25
9.5. Програма за околна среда.....	26
9.6. Програма за развитие на човешките ресурси	27
9.7. Програма за развитие на селските райони (ПРСР) и Стратегически план по общата селскостопанска политика 2021-2027 г. (СПОСП).....	31
9.8. Фонд за справедлив преход	32
9.9. Инструмент за възстановяване и устойчивост	33
10. Примери за интегрирани териториални инвестиции.....	33

1. Обща информация

Регламентът с общоприложими разпоредби (РОР) за Европейските структурни и инвестиционни фондове – Регламент (ЕС) 1303/2013 за пръв път регламентира прилагането на интегрираните териториални инвестиции (ИТИ) като инструмент на кохезионната политика за програмния период 2014-2020 г. За да подчертае значението на териториалното измерение за политиките, проектът на РОР за новия програмен период (2021-2027) въвежда и специално посветена на териториалния подход цел на политиката „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градски, селски и крайбрежни райони и местните инициативи“. Тази нова цел ще се изпълнява чрез инструменти за интегрирано териториално развитие, включително ИТИ, като по този начин се цели да се постигне по-добър фокус на инвестициите, по-ефективни и ефикасни интервенции, засилен междусекторен диалог между различните заинтересовани страни и интегриран подход на развитие на териториално ниво.

Интегрираният териториален подход е препоръчван от редица международни организации, включително Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, Световната банка, Европейската комисия. Той навлиза в областта на кохезионната политика след доклада на Барка от 2009 г.¹, в който се препоръчва използването на териториалния подход (или подход базиран на местните специфики) за съживяване на политиката. Според дефиницията на Барка политика, базирана на местните специфики, означава „Дългосрочна стратегия, насочена към използване на потенциала и намаляване на социалното изключване в специфични райони чрез външни интервенции и многостепенно управление.“

Във фокуса на интегрирания териториален подход стои ефективното използване на потенциала на всяка територия при тесен диалог и сътрудничество между институциите, работещи на различни нива на управление, както и останалите заинтересовани страни и участници, действащи на съответната територия. При този подход се комбинират външни опит, знания и ресурси с местни активи по начин, който елиминира или намалява риска от превес на някой от партньорите, като се адресират конкретните нужди на териториите или се използва наличният потенциал с цел насърчаване на социално-икономическото развитие на тези територии.

¹ https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/future/pdf/report_barca_v0306.pdf

В унисон с тенденциите на Европейско ниво България също планира да засили фокуса на инвестициите със средства от европейските фондове чрез прилагането на интегриран териториален подход. С решение на Министерския съвет № 335 от 7 юни 2019 г. е предвидено всяка от оперативните програми, съфинансирани от Европейския социален фонд+, Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд за програмен период 2021-2027 г., с изключение на оперативната програма за транспортна свързаност и оперативната програма за храни и/или основно материално подпомагане, да задели ресурс в размер на поне 10 на сто от финансовата си алокация за осъществяване на интегрирани подходи за териториално развитие. Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони и програмата за морско дело, рибарство и аквакултури също ще предвидят ресурс за осъществяване на интегрирани подходи за териториално развитие въз основа на методология, отчитаща спецификите на Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, Европейския фонд за гарантиране на земеделието и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (съгласно изменение на РМС 335 от октомври 2020 г.). Освен това се планира оперативната програма за развитие на регионите за периода 2021-2027 г. да бъде насочена към изпълнението на териториалната цел на политиката „Европа по-близо до гражданите“, като финансира интегрирани проекти за градско развитие и проекти за развитие на регионите за планиране от ниво 2, обвързани с инвестиции по другите оперативни програми и включени в концепция за интегрирани териториални инвестиции (ИТИ). В допълнение се очаква, където е приложимо, със средства от финансовите инструменти, управлявани от Фонд мениджър на финансовите инструменти в България за периода 2021-2027 г., също да бъдат финансирани конкретни мерки или проекти, които имат потенциал за генериране на приходи и възвращаемост на инвестициите и които са включени в концепция за ИТИ.

Целта на настоящия документ е да разясни общите принципи за подготовка на концепции за ИТИ за развитие на регионите за планиране от ниво 2 в България. Очаква се по този начин да се улеснят, вдъхновят и мотивират потенциалните бенефициенти и заинтересовани страни да стартират създаването на партньорства и да генерират нови идеи за интегрирани проекти, чрез които да се решат конкретни проблеми на съответния регион от ниво 2 и да се развие потенциалът на територията.

Следва да се отбележи, че предстоят още консултации със заинтересованите страни и постигане на договорености между отговорните институции на национално ниво относно конкретните и детайлни правила и процедури за прилагане на новия подход. Част от тях

са залегнали в новия Правилник за прилагане на Закона за регионално развитие (обн. ДВ. бр.70 от 7 Август 2020г.). Предстои също така адаптация на нормативната уредба към Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове за осъществяване на новия подход. В тази връзка по-детайлна информация за изискванията при подготовката и изпълнението на концепции за ИТИ е предмет на допълнителни публикации и документи.

Настоящият документ цели да осигури прозрачност и навременна информираност на всички заинтересовани страни относно необходимите подготвителни дейности за целите на изпълнението на програмния период 2021 – 2027 г. в частта териториално развитие, като се има предвид, че подлежи да допълнителна актуализация в процеса на преговорите в подготовка на новия период.

2. Правно основание

Основание за прилагане на интегриран териториален подход за развитие на регионите за планиране от ниво 2 в България е т. 2 от цитираното по-горе РМС № 335 от 7 юни 2019 г. за одобряване на индикативно финансово разпределение на средствата от Европейския социален фонд+, Европейския фонд за регионално развитие и Кохезионния фонд за програмния период 2021-2027 г. по цели на политиката и програми.

Подкрепата за интегрирано териториално развитие със средства от европейските фондове за периода 2021-2027 г. е уредена в чл. 22 от проекта на РОР (*Регламент на Европейския парламент и на Съвета за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд+, Кохезионния фонд, Европейския фонд за морско дело и рибарство, както и финансови правила за тях и за фонд „Убежище и миграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и инструмента за управление на границите и визите*), който допуска няколко форми за подпомагане на интегрираното териториално развитие, сред които и ИТИ. При тази форма на подкрепа финансирането се отпуска от различни фондове и/или програми в подкрепа на изпълнението на стратегии за териториално и местно развитие. Предвижда се тази форма за подкрепа да се прилага в България през програмния период 2021-2027 г. за насърчаване на развитието на регионите от ниво 2.

Чл. 23 от проекта на РОР определя изискванията към териториалните стратегии, които се изпълняват чрез инструмента ИТИ. Съгласно регламента, тези стратегии се изготвят на отговорността на съответните градски, местни или други териториални органи или

организации, като могат да съдържат списък на операциите, които ще бъдат подпомагани. Проектът на Регламент указва, че когато такъв списък не е включен в териториалната стратегия, съответните градски, местни или други териториални органи или организации подбират или участват в подбора на операциите.

ВАЖНО!

Интегрирани териториални стратегии (ИТС) за развитие на регионите за планиране от ниво 2 се разработват съгласно изискванията на Закона за регионалното развитие (ЗРР) и в съответствие с изискванията на регламента.

Разработването на ИТС е възложено от министъра на регионалното развитие и благоустройството и се осъществява от „Националния център за териториално развитие“ ЕАД съгласно Методически указания за изготвяне на ИТС на регионите за планиране от ниво 2, утвърдени от министъра на регионалното развитие и благоустройството. При изготвянето на указанията са съобразени както изискванията на ЗРР, така и всички изисквания на регламента за съдържанието, начина на разработване и участие на заинтересованите страни в подготовката на стратегиите. В тази връзка, в ИТС ще бъдат идентифицирани и включени стратегически за съответния регион проекти по различни секторни приоритети.

Важно е да се вземе под внимание, че ИТС се разработва за всеки един от шестте региона за планиране от ниво 2, съгласно изискванията на ЗРР. По този начин, с 6-те териториални стратегии ще се покрие цялата територия на страната, което няма да позволи да се получат „бели петна“, оставащи извън обхвата на стратегиите и съответно извън подкрепата по европейски фондове. Този подход ще спомогне и за намаляване на делението на градски и селски територии, за насърчаване на градско-селските връзки и на подкрепата за функционални зони, надхвърлящи административните граници на областите, общините и отделните населени места.

3. Същност на интегрирания териториален подход в България

С подхода за интегрирано териториално развитие на регионите за планиране от ниво 2 се цели развитие на модел на партньорство и насърчаване на сътрудничеството между различни действащи лица на местно ниво – както между местните власти и другите заинтересовани страни (представители на бизнеса и гражданското общество), така и между отделните административни звена и публични институции (различни общини,

областни администрации), които, водени от обща цел вместо в условия на конкуренция за достъп до финансиране, работят съвместно за разрешаването на общи проблеми или оползотворяване на потенциалите за развитие на конкретна територия, без водещи да са административните граници на отделните териториални единици (населени места, общини или области), които изцяло или частично попадат в рамките на тази територия. В този смисъл водещ принцип при изпълнението на ИТИ е на първо място сътрудничеството за решаване на общи проблеми, а не административно-териториалните граници.

През новия програмен период се планира финансирането на концепции за ИТИ, състоящи се от взаимосвързани и допълващи се (интегрирани) проекти / проектни идеи, насочени към територии с общи характеристики и/или потенциали за развитие, включващи най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които да бъдат използвани целенасочено за осъществяване на конкретна цел или приоритет.

Интегрираният териториален подход представлява подходът на тясна координация на различните публични политики на базата на местните специфики. Интегрирането на различни секторни дейности за въздействие представлява компонент на съобразеното с конкретното място разработване на политика. Жилищното строителство, транспортът, мобилността, заетостта, качеството на околната среда и множество социални елементи си взаимодействат, за да окажат влияние на икономическото развитие. Разработването на общи приоритети за тези сфери не е лесно, тъй като всяка има своите специфични особености. Въпреки това при интегрирания подход за развитие трябва да се определи как тези институционално отделни елементи си въздействат взаимно върху определената територия.

Интегрираният характер на инвестициите може да се прояви не само по отношение на целевите територии или секторите на интервенция, но и по отношение на типа мерки. Досегашният опит в прилагането на политиката на сближаване подчерта необходимостта преди всичко от интегриране на различни видове мерки и дейности, които могат да се финансират с различни фондове и/или програми. В тази връзка интегрираният характер на инвестициите може да се изразява и в комбинацията на т.нар. „твърди“ (инфраструктурни) мерки и съответни „меки“ мерки.

С оглед на посоченото се предвижда всеки регион за планиране от ниво 2 да разполага с определен бюджет от европейските фондове за периода 2021-2027 г., който да бъде насочен за реализиране на ИТИ. В подкрепа на изпълнението на съответната стратегия за развитие на региона ще се подават концепции за ИТИ, като концепциите, които ще

получат подкрепа, ще се подбират от Регионалните съвети за развитие (РСР), в зависимост от приноса им за изпълнение на стратегията и съответствието с предварително разработени и утвърдени на национално ниво критерии за подбор. Във фокуса на инвестициите ще бъде развитието на функционални зони на база на идентифицираните възможности в интегрираните териториални стратегии и в тази връзка приоритетно ще се насърчават интервенции, допринасящи за засилване на функционалните връзки между отделните територии и населени места.

Всяка концепция включва комбинация от взаимосвързани и допълващи се проекти, насочени към изпълнението на конкретна цел или приоритет от интегрираната териториална стратегия (ИТС) за развитие на съответния регион за планиране от ниво 2. Видът на проектите може да се различава според вида на инвестициите, бенефициентите, обхванатите територии или източниците на финансиране. Така например, концепция за ИТИ за развитие на индустриална зона може да включва инфраструктурен проект с финансиране по програмата за конкурентоспособност, друг по програмата за околна среда и трети по програмата за човешки ресурси. Следва да се има предвид, че задължително условие за получаване на подкрепа за конкретен проект от концепцията по програмите, съфинансирани от ЕСИФ, е предвидените в проекта дейности да бъдат допустими по съответната програма. Възможно е в обхвата на концепциите да се включват и проекти/мерки, които частично или изцяло да бъдат финансирани със средства от източници, различни от оперативните програми, например собствени или заемни средства на партньорите, средства от държавния или общинските бюджети. Такива проекти/мерки подобряват синергията и интегрирания характер на инвестициите и в тази връзка концепции с такива проекти могат да получат по-висока оценка при подбора.

Съгласно дефиницията на ЕК, един проект се счита за интегриран, ако отговаря на поне едно от следните условия за интегрирано териториално развитие:

- 1) проектът интегрира няколко типа заинтересовани страни (държавни органи, частни заинтересовани страни, неправителствен сектор),
- 2) обхваща различни административни територии (например общини) и
- 3) включва интервенции от различни сектори.

Концепциите за интегрирано териториално развитие напълно отговарят на посочената дефиниция, тъй като при тях задължително е изпълнено най-малко условието за изпълнение на проектите в партньорство.

При интегрирания териториален подход от изключителна важност е общият интерес – целта на интегрираните проекти е да подкрепят инициативи, които носят полза общо за партньорите и за региона, а не отделни мерки (респективно отделна полза) за всяка от отделните заинтересовани страни, партньори по проекта. Необходимо ще бъде да се докаже интегрираният характер на мерките – особено за такива, които нямат ясна връзка помежду си (така например ремонтът на училища на територията на няколко общини и прилагането на меки мерки в областта на образованието в други общини, няма да има доказан интегриран ефект без да се изясни как е осигурено взаимодействието между отделните проекти, как всеки от тях е свързан и ще продължи да бъде свързан с останалите и как неизпълнението на отделна дейност или проект би възпрепятствало постигането на общата цел).

Възможно е една концепция да предвижда инвестиции на територията на повече от един регион за планиране. В този случай концепцията се подава към всеки от РСР на регионите, чиито територии попадат в обхвата на концепцията. В случай че един от РСР одобри концепцията, а друг я отхвърли, тя ще се счита за отхвърлена и от двата района, освен ако партньорството не осигури от друг източник необходимите средства за реализация на инвестициите на територията на региона, в който концепцията не е била одобрена.

Всяка концепция за ИТИ следва да включва **няколко на брой взаимосвързани и допълващи се проекта**. Препоръчва се поне един от проектите да бъде с икономическа насоченост, да се изпълнява от икономически оператор²/и и/или да води до икономически ползи и резултати за целевата територия. Включването на икономически проекти винаги, когато това е възможно, е изключително важно от гледна точка на целите на териториалния подход, свързани с развитието на потенциала на териториите. Основен двигател на този подход би следвало да бъде инициативността и предприемачеството на местните общности, като от съществено значение е проектите да подпомагат социално-икономическото развитие на регионите.

При подбора на концепциите в РСР ще се дава приоритет на тези, предвиждащи участие с конкретни дейности на икономически оператори, като концепции без проекти с икономически дейности ще се одобряват само по изключение при доказана необходимост и полза за целия регион. В тази връзка се насърчава включването на проекти, генериращи

² Под „икономически оператор“ се разбира лице, което предоставя стоки или услуги на пазара.

приходи или такива, предвидени за финансиране със средства от финансови инструменти, включително комбинирана подкрепа с безвъзмездна помощ и финансов инструмент.

С оглед на описаното, концепциите за ИТИ условно биха могли да се разделят на два вида: с териториална или със секторна насоченост.

Концепции за ИТИ с предимно териториална насоченост:

- Водещ елемент е специфика на конкретната територия, като инвестициите се фокусират върху конкретен потенциал или нужда на целевата територия и се цели интеграция на различните секторни и хоризонтални политики с цел развитие на тази територия, насърчаване на социалното включване на населението ѝ и подкрепа за местната икономика. Проектите в концепциите за ИТИ с предимно териториална насоченост могат да са насочени към развитието на територията, определена на географски принцип (например конкретна планинска територия, черноморско крайбрежие, поречие на река, периферна слабо развита територия, пограничен район и т.н.) или към развитието на конкретна функционална зона или неформален район със специфични характеристики. Функционални зони и неформални райони със специфични характеристики за всеки от регионите на ниво 2 ще бъдат дефинирани и определени в рамките на ИТС, които в момента се разработват. В допълнение, в зависимост от идентифицираните нужди от страна на различните заинтересовани страни на местно ниво, е възможно териториалният обхват на проектите да се определи от самите участници в партньорствата.

Секторни концепции за ИТИ:

- Водещи са конкретни нужди или потенциали в определен сектор, като те се адресират с подходяща комбинация от инфраструктурни и меки мерки. Териториалният елемент при тях също е налице, тъй като всяка концепция за ИТИ следва да бъде насочена към изпълнението на предварително одобрена териториална стратегия (ИТС за развитие на региона) и се реализира на територията на съответния регион за планиране от ниво 2.

Възможно е концепциите да бъдат едновременно със секторна и с териториална насоченост – например концепция за ИТИ за развитие на транспорта в конкретна функционална зона. Примери за концепции за ИТИ с териториална и секторна насоченост са посочени в края на настоящия документ.

ВАЖНО!

В рамките на новата Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. (ППР) ще се прилага специфичен подход по отношение на инвестициите в общините на големите градове, получаващи подкрепа за градско развитие.

По приоритета, насочен към териториално развитие на регионите за планиране от ниво 2 по новата ППР, няма да се предоставя БФП за инфраструктурни инвестиции на територията на общините на тези големи градове. Участието в концепции за ИТИ на градовете-бенефициенти по приоритета за интегрирано градско развитие може да бъде финансирано със средства от приоритета за градско развитие, включително с финансови инструменти или със собствен принос. За целта в рамките на градския приоритет на ППР се предвижда заделен бюджет от 30% за участие на големите градски общини в концепции за ИТИ. Друга възможност е включването им като партньор, отговорен за проект за „меки“ мерки, свързани с обмяна на опит, добри практики, трансфер на знания и други.

4. Идентифициране на проектни идеи и подготовка на концепции за ИТИ

Отговорността за подготовката на концепциите за ИТИ е на заинтересованите страни, потенциални бенефициенти по проектите. Основните заинтересовани страни при оформянето и генерирането на проектни идеи са общините, областните администрации, публичните власти и институции на регионално ниво, които добре познават спецификата на собствената си територия, както и общите проблеми и потенциали на областта или на региона от ниво 2, имат опит в подготовката и изпълнението на проекти, финансирани от ЕСИФ и имат потенциала за осъществяване на контакти с други общини, с областни администрации или с представители на бизнеса и неправителствения сектор. Затова от тях се очаква да проявят инициативност и предприемчивост и да бъдат двигатели при генерирането на идеи за ИТИ.

Същевременно този процес не се ограничава само до публичните власти: инициатор на проектна идея би могла да бъде всяка заинтересована страна, готова да вложи усилия и ресурси в подготовката и изпълнението на концепция за ИТИ, например икономически оператори, неправителствени организации, граждански инициативи, образователни и културни институции, представители на научната общност и др. Те също трябва активно

да търсят сътрудничество с публичните органи за превръщане на идеите им в реални концепции и проектни предложения.

Както вече беше посочено, всяка концепция за ИТИ включва комбинация от взаимосвързани и допълващи се проекти/идеи за проекти, насочени към изпълнението на конкретна цел или приоритет от ИТС. Основното изискване към концепциите и включените в тях проекти е съответствие и принос за изпълнение на стратегиите за развитие на регионите от ниво 2, затова се очаква инициаторите на проектни идеи добре да познават съдържанието и приоритетите на съответната ИТС, целите и очакваните резултати, заложи в нея, както и определените мерки по програмите, финансирани от ЕСИФ, които са допустими за финансиране по подхода.

За иницирането и подготовката на концепция за ИТИ не е необходимо наличието на пълна проектна готовност на проектите, които ще бъдат включени в нея. Концепциите за ИТИ се подготвят съгласно предварително зададен образец, който включва описание на отделните проектни идеи. В случай на одобрение на съответна концепция с проектни идеи, партньорите ще трябва да подготвят пълни проектни предложения в необходимата степен на проектна готовност в зависимост от изискванията на конкретната програма, която се предвижда да финансира съответното индивидуално проектно предложение като елемент от цялостната концепция.

Когато в ИТС на даден регион от ниво 2 е включен индикативен списък с проектни идеи/проекти, за да могат да бъдат финансирани те, също е необходимо да бъдат включени в концепция за ИТИ. В тази връзка концепции, които включват един или повече проекти от списъка с индикативни проектни идеи/проекти към ИТС, ще се ползват с приоритет при подбора.

С цел да се улесни прилагането на интегрирания териториален подход във всеки регион от ниво 2 като част от съответния Регионален съвет за развитие (РСР) функционира т. нар. „Звено за медиации“. Ролята на Звеното за медиации е да подпомага представителите на отделните заинтересовани страни в идентифицирането на проектни идеи, в намирането на подходящи партньори и подготовката на концепции за ИТИ, както и да предоставя консултации във връзка с възможните източници на финансиране или допустимостта предвидените дейности по съответните оперативни програми.

5. Сформиране на партньорство

Основна характеристика на интегрирания териториален подход е прилагането на принципа на партньорство: сътрудничество между различните заинтересовани страни и участници в социално-икономическия живот на конкретната територия/район. В тази връзка задължително изискване към концепциите за ИТИ е наличието на ангажимент по подготовката и изпълнението на проектите от страна на няколко различни организации или лица, например една или няколко различни общини, водени от общ проблем или обща цел, в сътрудничество с неправителствени организации, икономически субекти/оператори, учебни заведения или научни организации в зависимост от вида на дейностите и интервенциите, предвидени за изпълнение. Насърчава се участието на икономически оператори (представители на бизнеса) в партньорствата, включително наличието на финансов принос към изпълнението на проектите от страна на тези икономически оператори.

ВАЖНО!

Включването на икономически оператори като партньори на етап оформяне на концепция следва да стане при осигуряване на пълно съответствие с приложимите изисквания на правилата по държавните помощи, които ще бъдат уточнени в Изискванията за кандидатстване по съответната процедура за подбор на концепции и, при необходимост, след провеждане на предварителни консултации със съответния финансиращ орган (при финансиране чрез БФП или чрез финансови инструменти), при които се уточняват и конкретните правила, с които партньорите трябва да се съобразят. Допустимо е участието на икономически оператори в партньорствата без предварително съгласуване, когато същите не ползват публични ресурси при участието си в партньорството и не се поставят в по-благоприятно положение от инвестициите от ЕСИФ (по смисъла на законодателството за държавни помощи).

За целите на подготовката и изпълнението на концепция за ИТИ ангажираните страни сключват споразумение за партньорство, което има за цел да уреди отношенията между партньорите в процеса на подготовка на концепцията и да уточни ролята на всеки от партньорите за подготовката на проектните предложения и последващото изпълнение на проектите, както и конкретните задължения, произтичащи от тази роля.

Следва да се прави разлика между партньори, необходими за подготовката и изпълнението на проектите и изпълнителите на определени дейности. Партньорите ще имат право да сключват договори с изпълнители за осъществяването на конкретни дейности в съответствие с изискванията на финансиращата програма. Когато тези дейности са предвидени за финансирани с безвъзмездна финансова помощ, възлагането им трябва да е съобразено с разпоредбите на глава 4 от ЗУСЕСИФ. Избраните изпълнители не са партньори по проектите и концепциите.

Освен изискването за сътрудничество между различни организации за целите на подготовката и изпълнението на проектите, принципът на партньорството се изразява и в наличието на широка обществена подкрепа за финансираните проекти. Целите на проектите, адресираните нужди и очакваните резултати трябва да бъдат припознати от максимален брой заинтересовани страни и дискутирани с широката общественост. Местните общности следва да бъдат добре информирани и да получат усещането за собственост върху очакваните ползи и ефекти от предвидените инвестиции.

В тази връзка една от отговорностите на партньорите е да осигурят максимална информираност и подкрепа за предложената от тях концепция за ИТИ. Необходимо е още на етапа на подготовката на концепциите да се предприемат съответни мерки за публичност в зависимост от компетенциите и възможностите на партньорите (включително чрез използване на различни комуникационни канали и иновативни методи/подходи за популяризиране на намеренията). За подпомагането на този процес се предвижда създаване на национална платформа, чрез която ще се даде своевременно и по подходящ начин информация на обществеността за характера и същността на предвидените действия, за необходимостта и потенциалните ползи от извършването им, за последиците от тях, както и за постигнатите резултати. Повече информация за платформата е включена в т. 7 „Публичност, комуникация и обществена подкрепа“.

6. Изисквания към партньорството

Всяка концепция за ИТИ следва да съдържа поне 2 (два) взаимосвързани и допълващи се проекта и да бъде разработена и изпълнявана в партньорство, което включва **поне трима партньори**, като максималният брой на партньорите не следва да надвишава 10. По изключение е допустимо партньорство само с двама участника в случай на концепция, предвиждаща изпълнение на институционални проекти в сферата на образованието, здравеопазването, пътната инфраструктура или социалните услуги, заложен в ИТС.

Броят на партньорите следва да е съобразен със спецификата на проектите в концепцията, с ангажираността и с капацитета на партньорите и с необходимите финансови, времеви и човешки ресурси. Партньорите могат да бъдат както представители на публичните власти (например общински и областни администрации), така и други представители на заинтересованите страни - гражданското общество (представители на неправителствени организации, представители на работодателски организации, представители на синдикати, представители на фондации и др.), бизнеса (представители на големи предприятия, представители на малки и средни предприятия и др.), научната общност (представители на университети, БАН и др.) и т.н. Предвид отдавания приоритет на инвестициите с над-общинско значение се очаква проектите в концепциите да се осъществяват на територията на няколко общини.

Всеки от партньорите отговаря за подготовката и изпълнението на конкретен/и проект/и от концепцията, като за целите на кандидатстването с концепция за ИТИ се избира един водещ партньор, който представлява партньорството пред съответния РСР и УО на ППР, осъществява координацията между партньорите и улеснява комуникацията между тях и отговаря за цялостната подготовка и изпълнение на концепцията. Основно изискване към партньорствата е да разполагат с капацитет за изпълнението на предложените дейности: човешки и финансови ресурси, както и опит в зависимост от спецификата на дейностите. Капацитетът на партньорството да управлява и изпълнява концепцията за ИТИ ще бъде предмет на оценка в рамките на процедурата по подбор на концепции за ИТИ.

Отношенията между партньорите следва да бъдат уредени с писмено споразумение по образец.

7. Публичност, комуникация и обществена подкрепа

С цел гарантираното прилагане на принципа на партньорство в рамките на всеки РСР функционира Звено за публични консултации, което отговаря за провеждането на публични събития, насочени към широката общественост и изготвя график и програма за провеждането им.

За целите на публичните обсъждания се разработва специфична интернет платформа, свързана от една страна с единния информационен портал eufunds.bg, а от друга - със системата ИСУН. Интернет платформата ще представлява инструмент за ангажиране на гражданите в процеса по разработване на политики, като целите, които ще изпълнява, включват информиране на обществеността относно предвидените за реализиране проектни

идеи, степента на изпълнение и постигнатите резултати, както и получаване на обратна връзка от гражданите по представената информация. Към платформата се предвижда да функционира и мобилно приложение, чрез което, след запознаване с информацията, потребителите ще могат да попълнят онлайн анкета, съдържаща конкретни въпроси и да изпратят коментари и мнение. През платформата ще се създаде възможност за онлайн предаване в реално време на провежданите публични събития и обществени обсъждания с опция за онлайн коментари.

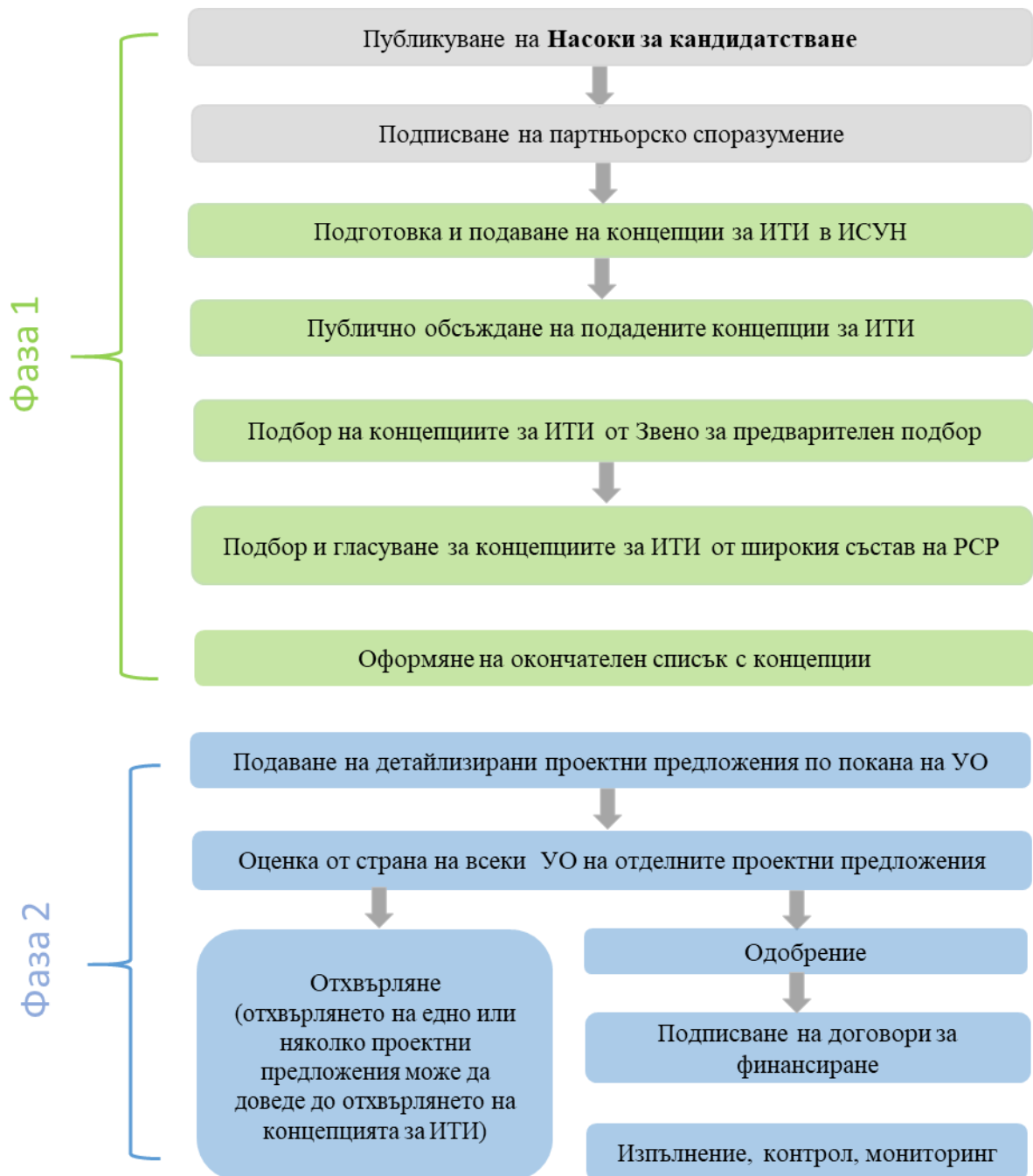
За целите на публичните консултации ще бъдат организирани текущо и присъствени информационни събития, при които потенциалните бенефициенти ще имат възможност да представят своите проектни идеи пред заинтересованите страни, както и да дадат отговор на постъпили въпроси.

Наличието на обществена подкрепа за концепциите е задължително изискване, което подлежи на оценка съгласно предварително разработени за целта методология и критерии. Тя се осъществява от звената за публични обсъждания на базата на информацията, събрана по време на провеждането им. Предвиждат се различни способи за събиране на информация като анкети, фокус групи и др. При липсата на достатъчна обществена подкрепа за конкретна концепция, тя не може да бъде одобрена.

В тази връзка от интерес на партньорите е, те да участват в публичните събития, както и сами да популяризират своите идеи.

8. Подбор на концепции за ИТИ и на проектни предложения

Подборът на концепции за ИТИ се осъществява от РСР, след което проектните идеи от концепциите се преработват в отделни проектни предложения и се подават за оценка от управляващите органи на финансиращите програми. Процесът на подбор е представен на схемата по-долу:

В споразумението за партньорство се определя водещ партньор, който представлява партньорството пред РСР и подава концепцията през ИСУН.

Звеното за публични консултации провежда съответните мероприятия съгласно предварително зададени правила и оценява публичната подкрепа.

Концепциите, които не са отхвърлени поради липсата на публична подкрепа, се оценяват в съответствие с критериите за административно съответствие и допустимост от Звеното за предварителен подбор в съответния РСР. Преминалите успешно този етап се оценяват от Звеното в съответствие с критериите за оценка на качеството, като преминалите минималния праг концепции се оценяват и от членовете на широкия състав на РСР, след което на заседание на РСР концепциите се обсъждат и членовете на РСР гласуват с „да“ и „не“ за всяка концепция. На базата на получените оценки от звената и от широкия състав се оформя окончателният списък с приоритизирани концепции, който се изпраща към управляващите органи на участващите в подхода програми. С това приключва фаза 1 от подбора.

На следваща фаза се преминава към подготовката на конкретни проектни предложения съгласно изискванията на финансиращите програми чрез процедури на директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ. Управляващият орган на всяка програма отправя покана към партньорите от одобрените концепции, които са предвидени за бенефициенти по съответните програми. Всеки конкретен бенефициент подготвя проектното предложение съгласно одобрената идея в концепцията и кандидатства през ИСУН пред УО на съответната програма, от която се очаква финансиране. УО на програмите оценяват отделните проектни предложения, като отхвърлянето на едно проектно предложение може да доведе до отхвърлянето на всички проектни предложения от концепцията, в случай че отхвърленото проектно предложение е ключово за постигането на целите и резултатите на концепцията, т.е. ако без изпълнението му целите не могат да бъдат постигнати. На етапа на оценка от УО проектите предложения могат да бъдат връщани за преработка с цел да се удовлетворят изискванията за административно съответствие и допустимост, като преработката не може да води до подобряване на качеството на концепциите. При одобрение на всички проектни предложения УО сключват договори със съответните бенефициенти и проектите се изпълняват съгласно изискванията на финансиращата програма в рамките на сроковете, предвидени за съответните проекти в концепцията.

9. Допустими за финансиране мерки и демаркация между оперативните програми и други инструменти

В рамките на интегрирания териториален подход ще бъдат финансирани всички видове интервенции, определени като допустими за финансиране за изпълнението на териториалния подход от страна на участващите програми. Мерките за подкрепа се определят от партньорите в съответствие със специфичните местни нужди и потенциали, адресирани в съответната действаща ИТС за развитие на региона. Същевременно за секторите здравеопазване, образование, социални услуги, културна инфраструктура, пътна инфраструктура и по отношение на стратегическите индустриални паркове предвидените инвестиции трябва да съответстват и на картирането на нуждите за съответния сектор, изготвено от компетентното ведомство. Идентифицираните в картите приоритетни обекти от инфраструктура в изброените сектори на територията на всеки регион ще бъдат част от списъците с приоритетни обекти към съответната ИТС и концепциите за ИТИ, предвиждащи инвестиции в тези сектори трябва да са в съответствие с тях³.

Информацията по-долу представя дейностите и мерките, които ще бъдат допустими за финансиране в рамките на интегрирания териториален подход през новия програмен период, съгласно вариантите на програмите към м. октомври 2020 г.

9.1. Програма за развитие на регионите

В рамките на интегрирания териториален подход ще се търси подобряване на свързаността на северните и южните територии на страната и създаване на функционални връзки, които да насърчат развитието на икономическия потенциал на регионите и населените места чрез осигуряването на подходяща инфраструктура, включително транспортна свързаност, зелени инвестиции, икономически зони.

Всички градски общини на територията на България ще имат възможност да получат подкрепа по ПРП 2021 - 2027. В момента тече процес по промяна на дефиницията за селска община (предвидено намаляване на броя на населението в административния център от 30 000 на 15 000 жители), като след приемането на предложените промени, общо 50 градски

³ За сравнение: инвестиции в останалите видове инфраструктура в рамките на концепции за ИТИ (напр. ВиК в агломерации с под 2 000 екв.ж., когато е допустимо, качествена и безопасна градска среда, устойчива градска мобилност) ще се финансират само на принципа „отдолу-нагоре“ въз основа на конкретните местни нужди.

общини ще бъдат включени в обхвата на ПРР, от които 10-те най-големи (Столична, Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Плевен, Стара Загора, Видин, Велико Търново и Благоевград) ще се финансират в рамките на Приоритет 1 (градско развитие), а останалите 40 – по Приоритет 2, насочен към изпълнението на интегрирания териториален подход. В тази връзка концепции за ИТИ ще се финансират на територията на тези 40 общини със средства от Приоритет 2. Десетте големи градски общини по Приоритет 1 ще имат възможност за участие в подхода, както е описано в каре „Важно“ от т. 3 „Същност на интегрирания териториален подход в България“.

С цел развитие на функционални зони и засилване на функционалните връзки между градските общини и граничещите с тях селски общини инвестициите, насочени към индустриални зони/паркове, пътна инфраструктура и устойчива градска мобилност ще се финансират и за съседни селски територии, когато са включени в интегрирани проекти на градските общини. Това важи както за общините, граничещи с градски общини в обхвата на приоритета за териториално развитие (Приоритет 2) на ПРР, така и за общини, граничещи с общини и/или градове по приоритета за градско развитие (Приоритет 1), т.е. финансиране за този тип **инвестиции на територията на селски общини** е допустимо и по двата приоритета на ПРР.

Поради спецификата на политиката в здравния сектор и с оглед на невъзможността ЕЗФРСР да финансира здравна инфраструктура, обекти на здравната инфраструктура могат да бъдат финансирани със средства от ПРР на територията на цялата страна, **в т.ч. и в селски райони.**

ПРР ще подкрепя мерки, допустими за финансиране от ЕФРР, в съответствие със специфичните нужди и потенциали на територията, инициирани от местните заинтересовани страни. Същевременно задължително изискване за да бъдат допустими за финансиране съответните мерки е те да отговарят на следните две условия:

1. Видовете дейности, които ще се подкрепят, трябва да бъдат предварително идентифицирани в интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите от ниво NUTS 2 (подход „отдолу-нагоре“).
2. Мерките, свързани със секторите **пътна инфраструктура, образование, здравеопазване, социална политика и култура** трябва да се основават на предварително картиране на нуждите на национално и регионално ниво, изготвено от държавните институции и агенции, отговорни за тези политики, и надлежно отразени и включени в

интегрираните териториални стратегии за развитие от регионите от ниво NUTS 2 (подход „отгоре-надолу“).

Видовете мерки, които могат да бъдат подкрепени по ПРР са в следните области:

- **Здравна и социална инфраструктура, включително детски ясли**

По отношение на здравеопазването ще се подкрепи продължаващото провеждане на политиката за реформа в сектора чрез инвестиции в извънболничната и болничната сфера, свързани със създаване на равни възможности за населението в отделните региони за достъп както до профилактика и превенция, така и до навременно и качествено болнично лечение. Приоритетни ще бъдат направленията за превенция на заболяванията, както и подкрепа за лечение на сърдечно-съдови, онкологични и неврологични заболявания. В рамките на приоритетните направления ще се подпомагат и мерки като развитие на телемедицината, мобилни кабинети, доставки на специализирано оборудване за болниците (вкл. за транспорт по въздух).

- **Образователна инфраструктура за предучилищно, училищно и висше образование, включително детски градини и професионално обучение**

- **Спортна инфраструктура**

- **Жилищно настаняване, включително обновяване на квартали/специфични територии от градовете с неблагоприятни социално-икономически характеристики;**

- **Енергийна ефективност и кръгова икономика, в т.ч.:**

Обновяването на жилищните и обществени сгради ще бъде изпълнявано в съответствие с Дългосрочната стратегия за саниране на сградния фонд в Република България с хоризонт до 2050 г., като ще се финансират всички видове мерки за енергийна ефективност в сградите,

- **Инвестиции за устойчива градска мобилност:**

- **Пътна инфраструктура, функционални връзки и пътна безопасност:**

- пътища от I, II и III клас от републиканската пътна мрежа извън TEN-T мрежата на територията на цялата страна;

- пътища IV клас на територията на градските общини (на базата на подход „отдолу-нагоре“, при покриване на определени критерии и обосновка за необходимост);

- всички видове мерки за пътна безопасност, включително интелигентни транспортни системи, превенция и повишаване на осведомеността и др.

Инвестициите в областта на транспорта ще обхващат основно пътища от I-III клас от републиканската пътна мрежа на територията на цялата страна. Същевременно, с оглед подпомагане на социалното включване и икономическото развитие и само при обоснована и солидна нужда, може да бъдат финансирани и инвестиции в четвъртокласни пътища на територията на градските общини. По този начин се създават предпоставки за липса на бели петна по отношение на интервенциите в пътна инфраструктура, като с цел ефективно управление на средствата инвестиции в пътната мрежа от IV-ти клас ще се извършват при критерии за отчитане на броя население, наличие на структуроопределяща икономическа дейност, липса на достъп до здравеопазване, образование и социални услуги за конкретната територия в обхвата на съответната концепция за ИТИ.

- **Качествена и безопасна среда, включително зелена инфраструктура**

- **Мерки за насърчаване на икономическата активност** (включително инвестиции в индустриални зони/паркове или друга инфраструктура за развитие на икономически дейности и подкрепа за иновации и развитие на МСП).

- **Туризм**

Интервенциите ще бъдат фокусирани върху опазване, развитие и популяризиране на публичните туристически активи и свързаните с тях туристически услуги. Ще се акцентира на специализираните и нишови продукти в съответствие с потенциала на конкретната територия, при следване на стратегическия подход за специализация на деветте туристически района в страната. Ще продължат мерките, насочени към съхраняване и развитие на природното наследство, включително чрез инвестиции в обекти за социален туризъм (напр. хижи), като използването на икономическия потенциал ще бъде осъществявано по максимално щадящ околната среда начин – чрез развитието на устойчиви форми на туризъм, като екотуризъм.

- **Културна инфраструктура и културно-историческо наследство**

При осъществяване на интервенциите, свързани с опазване, развитие и популяризиране на културното наследство, също ще бъде следван стратегически подход, като подкрепата ще бъде съсредоточена върху предварително определени обекти от национално и световно значение, имащи най-голям потенциал за привличане на туристи и съответно за генериране на растеж, алтернативна заетост и намаляване на процеса на обезлюдяване в

регионите, особено в такива, в които културното наследство е единственият ресурс. В допълнение ще бъдат предприети действия за устойчивото управление на културното наследство чрез разработването на Планове за опазване и управление на обектите на недвижимото културно наследство и изграждане на необходимата материална и техническа инфраструктурата за създаване на ключови регистри и дигитализация на културни ценности.

• **Други действия, допустими по ЕФРР** и идентифицирани въз основа на подхода „отдолу-нагоре“, при спазване на ясна процедура за демаркация с други програми.

Хоризонтална и задължителна мярка за всички изброени по-горе видове интервенции ще бъде осигуряване на достъпна физическа среда за хората с увреждания в съответствие с изискванията на националното законодателство. В допълнение, в случай на ново строителство или обновяване на сграда, изпълнението на всички необходими мерки за енергийна ефективност също ще бъде задължително изискване.

9. 2. Програма за иновации и конкурентоспособност в предприятията

В рамките на изпълнение на интегрирания териториален подход, Програмата за иновации и конкурентоспособност в предприятията ще подкрепя дейности, насочени към създаване на условия за ускорено изграждане на нови или развитие на съществуващи индустриални паркове като важен елемент от регионалната екосистема.

Прилагането на подхода ИТИ за подкрепа на предприятията в рамките на индустриалните паркове ще бъде подкрепен по **Приоритет 1** „Иновации и растеж“, **СЦ 3 (iii)** „Засилване на растежа и конкурентоспособността на МСП, включително чрез производствени инвестиции“ и допълнен по линия на **Приоритет 1, СЦ 1 (i)** „Засилване на капацитета за научни изследвания и иновации и на въвеждането на модерни технологии“ от гледна точка подкрепа за развитие и растеж на предприятията. Планирането на синергични интервенции за предприятията в рамките на индустриалните паркове, осигуряващи, от една страна, подкрепа за развитие на иновационния капацитет на предприятията, а от друга, мерки за развитие, растеж и интернационализация ще позволи постигането на синергия и по-голям ефект на подкрепата.

Подобен вид подкрепа за предприятията в рамките на индустриалните паркове ще бъде предпоставка за:

- създаване на синергия между бизнеса и научната общност с цел разработване на продукти с висока добавена стойност в областите на интелигентна специализация;
- създаване на условия за ускорено изграждане на модерна индустриална инфраструктура с оглед преодоляване на идентифицираните териториални дисбаланси, привличане на инвестиции и устойчиво икономическо развитие на съответния регион;
- осигуряване на възможност за привличане на StartUp компании и/или за разширение на предприятия в сектори с висока добавена стойност;
- осигуряване на възможност за клъстеризиране на бизнеса чрез концентриране в индустриалните зони на дейността на различни и/или взаимосвързани производства в една локация;
- развитие на местната икономика съобразно местните нужди и потенциал за развитие.

По отношение на **Приоритет 2** „Кръгова икономика“, **СЦ 1 (i)** „Насърчаване на мерките за енергийна ефективност и намаляване на емисиите парникови газове“ ще бъдат подкрепени дейности, насочени към изпълнение на мерки за енергийна ефективност в предприятията въз основа на препоръки от енергиен одит (обследване за енергийна ефективност). Основните целеви групи по тази специфична цел са: МСП и големи предприятия с потенциал за реализиране на мерки за енергийна ефективност, АУЕР. Прилагането на интегриран подход за фокусирано и координирано прилагане на мерки за енергийна ефективност във всички икономически сектори също ще бъде подкрепен.

Индустриалните паркове представляват благоприятна институционална среда за развитие на екологични и екологосъобразни производства. В тази връзка по **Приоритет 2, СЦ 6 (vi)** „Насърчаване на прехода към кръгова икономика“ е предвидена подкрепа за предприятията в рамките на индустриални паркове чрез подхода ИТИ в посока насърчаване развитието на производства в областта на чистите технологии, кръговата и нисковъглеродната икономика.

Подобен вид подкрепа за предприятията в рамките на индустриалните паркове ще бъде предпоставка за:

- Насърчаване на промишлена симбиоза между предприятията;
- Развитие на екологосъобразни модели на производство, дейности с нулеви емисии и ресурснезависими такива, които да служат като добра практика и нови бизнес модели в областта на кръговата икономика;
- Развитие на местната икономика съобразно местните нужди и потенциал.

9.3. Програма за образование

В рамките на Приоритет 1 „Приобщаващо образование и образователна интеграция“ на програмата се планира следните групи дейности да бъдат реализирани на териториално ниво, чрез изпълнение на инструмента ИТИ:

- **Ограмотяване на възрастни:**

- Реинтегриране в образователната система на лица, навършили 16 години,;
- Провеждане на курсове за ограмотяване на възрастни;
- Популяризиране на необходимостта от повишаване и насърчаване на грамотността;
- Включване във форми за образование и обучение на тези, които не са завършили средно образование;
- Валидиране на резултати от неформалното обучение и информалното учене;
- Подпомагане прехода от образование към реализация на пазара на труда;

-

- **Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата, в т. ч.:**

- Подготовка на практически ръководства, информационни кампании и обучителни семинари;
- Насърчаване на десегрегацията на училищата;
- Преодоляване на негативни обществени нагласи;
- Мобилност на учители;
- Адаптирани учебни материали и помагала за ученици, чийто майчин език е различен от българския.

В рамките на Приоритет 3 „Връзка на образованието с пазара на труда“ на програмата се планира следните групи дейности да бъдат реализирани на териториално ниво, чрез изпълнение на инструмента ИТИ:

- • **Развитие на дуалната система на обучение:**

- Допълнителна професионална подготовка, информационни кампании, създаване на мрежи, разработване на рамка и методология и провеждане на обучения, обучения на преподаватели и наставници, подготовка на учебно съдържание адекватно на нуждите на бизнеса, доставка на специализирано оборудване, кариерно ориентиране и пробно стажуване; споделяне на опит.

-

9. 5. Програма за околна среда

- Приоритет 1 “Води“ - допустима е подкрепа за изграждане на индустриални зони/паркове в случаите, в които необходимата ВиК инфраструктура е идентифицирана в разработено РПИП за обособената територия (приоритетно в агломерации с над 10 000 екв. ж., а при наличен финансов ресурс и в агломерации с между 2 000 и 10 000 екв. ж.).
- Приоритет 2 „Отпадъци“ - допустими са мерки за осигуряване на подготовка за повторна употреба и поправка на отпадъци – изграждане на центрове за повторна употреба. Примерни дейности: осигуряване на площадка от общината за разделно събиране на отпадъци и за изграждане на центрoвете.
- Приоритет 3 „Биологично · разнообразие“ - като приложими са идентифицирани конзервационни мерки, фокусирани върху видове и местообитания в неблагоприятно-незадоволително и неблагоприятно-лошо природозащитно състояние. Примерни дейности, които могат да бъдат финансирани по приоритета са:
 - Разчистване на остатъци от изоставена антропогенна инфраструктура, предизвикваща фрагментация;
 - Изграждане на връзка с морето;
 - Възстановяване естествения воден режим на влажните зони и поддържане на подходящ воден режим за възстановяване на бивши гнездовища на вида;
 - Частично възстановяване на пресушени в миналото естествени водоеми;
 - Управление на тръстикoвите масиви;
 - Премахване на инвазивни чужди видове;
 - Действия за ограничаване на паша;
 - Реинтродукция на видове в потенциални местообитания;
 - Поставяне на електропастири;
 - Възстановяване на нарушени терени;
 - Закупуване на земи;
 - Обезопасяване на електропроводи
 - Възстановяване на съществуващи/потенциални местообитания влажни зони, меандри по поречието на Дунав и на дунавски притоци и др.

Проектите следва да са съобразени с мерките на Националната приоритетна рамка за действие по Натура 2000 (НПРД).

- **Приоритет 4 „Риск и изменение на климата“** - мерки за превенция и управление на риска от наводнения (в т.ч. екологосъобразна инфраструктура (ако е приложимо) в комбинация със сива инфраструктура), както и по отношение на свлачища в урбанизирани територии. Примерни дейности, които могат да бъдат финансирани по приоритета са:
 - Изграждане на защитни съоръжения от наводнения (напр. диги, преливници);
 - Обособяване и възстановяване на зелени зони (разливи и влажни зони),
 - Превенция и защита от процеси на свличане на земна маса на територията на общината, напр. мерки за общински пътища.

Проектите трябва да са в съответствие с плановете за управление на риска от наводнения 2022-2027г., съответно с Националната програма за превенция и ограничаване на свлачищата, по отношение на мерките за превенция и управление на риска от свлачищни процеси.

- **Приоритет 5 „Въздух“** - зелени мерки в градска среда, вкл. изграждане на „зелени пояси/зони“ на територията на общини с нарушено КАВ, в допълняемост и демаркация с мерки, финансирани по ПРР. Допустима е подкрепа за мерки, адресиращи източници на замърсяване на въздуха, и за общини, в които нормите на замърсителите се измерват чрез други методи извън рамките на Националната система за мониторинг на въздуха, за постигане на нормите за КАВ. Целта не е озеленяване, а опазване на чистотата на атмосферния въздух, посредством изпълнението на зелени мерки – например засаждане или поставяне върху обекти на ниски или високи растителни видове с висок принос за намаляване на фините прахови частици.

9. 6. Програма за развитие на човешките ресурси

Мерките по подхода ИТИ в Програмата за развитие на човешките ресурси 2021-2027 ще бъдат насочени към преодоляване на предизвикателствата в сферите на пазара на труда и социалното включване на регионално ниво. Финансираните от ПРЧР проекти в рамките на концепцията за ИТИ следва да се осъществяват интегрирано с останалите проекти в концепцията. Концепциите и проектите следва да отчетат специфичните териториални нужди.

Специфичните цели на **Приоритет 1 „Насърчаване на заетостта и развитието на умения“** и съответните допустими дейности за подхода ИТИ са:

Специфична цел 1: Подобряване на достъпа до трудова заетост на всички лица, търсещи работа, и по-специално на младите хора и дългосрочно безработните, както и на неактивните лица, като се поощрява самостоятелната заетост и социалната икономика

По тази специфична цел ПРЧР може да подкрепи мерки за ИТИ и WOMP, насочени към:

- Активиране, мотивиране и включване в заетост на неактивни и безработни лица, в т.ч. продължително безработните,
- Подобряване конкурентоспособността на уязвимите групи на пазара на труда чрез повишаване на уменията, компетенциите и професионалната квалификация с отчитане на регионалните възможности на пазара на труда и икономиката;
- Целенасочена подкрепа за осигуряване на заетост за младежите, вкл. чрез трудово консултиране, кариерно ориентиране, стажове, обучение на работното място;
- Подкрепа за развитие на предприятията от социалната икономика с цел създаване на условия за устойчива заетост на силно уязвими групи и изпълнение на социално-значими дейности.

Специфична цел 3: Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс м/у професионалния и личния живот, включително достъп до грижи за деца, здравословна и добре приспособена работна среда, отчитаща рисковете за здравето, адаптиране на работниците, предприятията и предприемачите към промените и активен живот на възрастните хора и остаряване в добро здраве

Мерките за ИТИ по тази специфична цел могат да включват:

- Подкрепа за използването на гъвкави форми на работа и иновативни форми на организация на труда, осигуряване на по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до грижи за деца и до услуги за други зависими членове на семейството;
- Адаптиране на работната среда за справяне с рисковете за здравето. Осигуряване на здравословна, безопасна и продуктивна работна среда, съобразена с възрастовите потребности на работещите и с новите предизвикателства;
- Адаптиране на предприятията и работещите към промените на икономическата среда, вкл. реакции при криза;

Практики, насърчаващи професионалната и географската мобилност на лица, полагащи грижи за зависими членове на техните семейства. Осигуряване на транспорт в населени места, в които липсва ежедневен обществен транспорт.

Специфична цел 4: Насърчаване на ученето през целия живот, по-специално гъвкавите възможности за повишаване на квалификацията и за преквалификация за всички, като се вземат предвид цифровите умения, по-доброто предвиждане на промените и изискванията за нови умения, улесняването на преходите в професионалното развитие и насърчаването на професионалната мобилност

Мерките за ИТИ по тази специфична цел могат да бъдат насочени към повишаването на квалификацията, уменията и компетентностите на заетите спрямо нуждите на бизнеса на територията на съответния район от ниво 2, както и професионалната и географска мобилност на работещите.

Специфичните цели на **Приоритет 2 „Социално включване и равни възможности“** и съответните допустими дейности за подхода ИТИ са:

Специфична цел 1: Поощряване на активното приобщаване с оглед на насърчаването на равните възможности и активното участие и по-добрата пригодност за работа

Мерките за ИТИ по тази специфична цел следва да осигуряват:

- Активно приобщаване с цел подобряване на пригодността за заетост на уязвимите групи;
- Интегрирана подкрепа (посредничество за заетост, квалификация, преквалификация, дейности за достъп до социални услуги, образование и здравеопазване) с цел подобряване на пригодността за заетост на уязвими групи и техните семейства;
- Специализирани подкрепящи мерки на работните места за хората с увреждания

Специфична цел 2: Насърчаване на социално-икономическата интеграция на граждани на трети държави и на маргинализирани общности, като например ромите

Примерните дейности по тази специфична цел следва да са насочени към маргинализирани общности, като например ромите, и те са:

1. Целенасочени мерки за младежка заетост - наемане на първа работа, стажуване, чиракуване, субсидирана заетост, обучение по време на работа, развитие на умения, менторство, придобиване на професионална квалификация.
2. Включване в заетост на безработни и неактивни лица, вкл. субсидирана заетост, с цел устойчива интеграция на пазара на труда.
3. Предоставяне на обучения, включително обучение чрез работа, чиракуване, обучения за придобиване на функционална грамотност, професионални умения, ключови компетентности.
4. Предоставяне на трудово консултиране и професионално ориентиране.
5. Идентифициране, активиране, оценка на способностите и стимулиране на неактивни лица за включване на пазара на труда, регистрация в ДБТ.
6. Обучения за придобиване на базови умения по различни професии, които не са обвързани с придобиване на квалификация, с цел включване на пазара на труда на лица с начално или без образование и с ниска грамотност.
7. Подкрепа на самотните и многодетни родители и улесняване достъпа им до услуги, вкл. и до пазара на труда и кариерното им развитие.
8. Предоставяне на услуги за семейства с деца, вкл. с увреждания, чрез интегрирани услуги като семейно консултиране, семейното планиране и отговорно родителство, услуги за ранно детско развитие, формиране на родителски умения; превенция на изоставянето на деца и други.
9. Предоставяне на подкрепа с цел подобряване достъпа до здравни услуги и здравна профилактика, в т.ч. информираност за здравното обслужване на гражданите и достъпа до здравни грижи, вкл. чрез дигитализация.
10. Мерки за повишаване на здравната култура по отношение на репродуктивно здраве на жените, превенция на болести при децата и социално-значими болести при възрастните, необходимостта от профилактика на здравето.
11. Достъп до социални услуги в общността и в домашна среда за хора с увреждания, възрастни хора в невъзможност за самообслужване и др.
12. Развитие на социални умения и граждански компетенции.

13. Прилагане на мерки за борба с дискриминацията, създаване на толерантност и благоприятна обществена среда за равнопоставеност, социално включване и възможности за участие на маргинализираните общности – напр. мерки за преодоляване на стереотипи, ограничаване на езика на омразата, преодоляване на дискриминационни практики, насърчаване на мулти-културните дейности и на положителните примери и ролеви модели с постижения в работата, образованието, общественото положение и др., мерки за преодоляване на ограничителните патриархални стереотипи.

14. Разработване на мерки за преодоляване на предразсъдъците и дискриминацията при жилищното настаняване на маргинализираните общности.

Специфична цел 3: Подобряване на равния и навременен достъп до качествени, устойчиви и достъпни услуги; модернизиране на системите за социална закрила, включително насърчаване на достъпа до социална закрила; подобряване на достъпността, ефективността и устойчивостта на системите на здравеопазване и на услугите за полагане на дългосрочни грижи

Мерките за ИТИ по тази специфична цел следва да бъдат насочени към предоставянето на равния и навременен достъп до качествени, устойчиви и достъпни услуги за социално уязвими групи. Мерките могат да бъдат:

- Социални и интегрирани социално-здравни услуги в общността или в домашна среда за деца, хора с увреждания, възрастни хора и хора в невъзможност за самообслужване;
- Мерки, осигуряващи интегрирана подкрепа в полагането на грижите в ранна детска възраст на родителите на деца с увреждания;
- Подкрепа за семействата и лицата, които полагат грижа в домашна среда за пълнолетни лица с увреждания в невъзможност за самообслужване;
- Мерки за предоставяне на услуги за лица, пострадали от насилие, вкл. превенция.

Мерките от ПРЧР за дългосрочната грижа за възрастни хора не са част от подкрепата по подхода ИТИ.

9.7. Програма за развитие на селските райони (ПРСР) и Стратегически план по общата селскостопанска политика 2021-2027 г. (СПОСП)

Както вече беше посочено по-горе, в момента тече процес по промяна на дефиницията за селска община (предвидено намаляване на броя на населението в административния

център от 30 000 на 15 000 жители). След приемането на предложените промени в обхвата на ПРСР и, съответно СПОСП, ще попаднат общо 215 общини.

Едно от основните предимства на предстоящия програмен период е включването на селските райони сред петте цели на политиката за сближаване, а именно: „Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и на местните инициативи.“, подпомагайки ги целево от ЕФРР, ЕСФ и КФ, за постигане на интегрирано териториално развитие. В тази връзка се предвижда селските общини да имат възможност да получат финансиране в рамките на подхода ИТИ, съобразно допустимите инвестиции от СПОСП за дребна по мащаби инфраструктура и базови услуги за населението в селските райони..

Предвид закъснението в разработване на регламентите по ОСП за период 2021-2027 г. се предвижда преходен период, в който инвестициите ще се осъществяват по правилата на ЕЗФРСР за текущия период. С оглед на посоченото се предвижда в рамките на интегрирания териториален подход ПРСР и СПОСП да участват с инвестиции за дребна по мащаби инфраструктура и базови услуги за населението в селските райони, но изпълнявани на територията на селските общини. Същевременно, доколкото ЕЗФРСР не допуска финансиране на мерки, свързани с индустриални зони, устойчива градска мобилност и здравна инфраструктура, изброените типове мерки на територията на селските общини ще се финансират със средства от ПРР, както е описано в т. 9.1 по-горе.

9.8. Фонд за справедлив преход

Предвижда се подкрепата по фонда за справедлив преход да се отпуска в рамките на отделна приоритетна ос по ПРР 2021-2027 г., която ще бъде структурирана след изготвяне на съответните териториални планове за справедлив преход за засегнатите области (NUTS3). Подкрепата ще бъде насочена към най-засегнатите от прехода към по-чиста икономика територии в областта на научните изследвания и иновациите, технологии и инфраструктура за достъпна чиста енергия, намаляване емисиите на парникови газове, енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници, възстановяване на замърсени площи, кръгова икономика. Инвестициите ще се осъществяват в съответствие с Планове за справедлив преход на ниво област (ниво NUTS3). Демаркацията с дейностите по ПРР ще се осъществява на проектно ниво.

9.9. Инструмент за възстановяване и устойчивост

Инструментът за възстановяване и устойчивост подкрепя инвестиции от стратегическо значение, свързани с провеждането на конкретни реформи в съответните сектори. Инвестициите ще се осъществяват в съответствие с Плана за възстановяване и устойчивост на Република България, като ще са насочени към образованието, научните изследвания и иновациите, енергийната ефективност, декарбонизацията, свързаността, здравеопазването, социалните услуги. Така например, в рамките на Плана за възстановяване и устойчивост се предвижда финансирането на стратегически индустриални паркове, докато ПРР 2021-2027 ще инвестира в регионални и локални индустриални паркове и зони, като ще се осигурява допълняемост на инвестициите със средства от Фонда за справедлив преход. Инфраструктурните инвестиции от стратегическо значение в сектора на здравеопазването ще се допълват с мерки по ПРР 2021-2027, инициирани отдолу-нагоре в съответствие с картата на здравната инфраструктура, разработена от Министерството на здравеопазването. Мерките за деинституционализация на грижата за възрастни хора ще се финансира в рамките на Плана за възстановяване и устойчивост и ще се допълва с други инвестиции в сектора на социалните услуги по ПРР 2021-2027.

10. Примери за интегрирани териториални инвестиции

Примерите за интегрирани инвестиции, описани по-долу не са изчерпателни и имат за цел да дадат най-обща идея на бъдещите кандидати и бенефициенти на интегрирания териториален подход. Същевременно се препоръчва участващите страни да бъдат иновативни и предприемчиви при оформянето на проектите и партньорствата и да използват в максимална степен както собствените си идеи, така и чуждия опит, добри практики, да взаимстват от трансфер на технологии и ноу-хау.

Всяка концепция за ИТИ следва да адресира конкретна нужда или потенциал за развитие на конкретна територия в съответствие с приоритетите на конкретна териториална стратегия (ИТС за развитие на регионите за планиране от ниво 2). Например:

Пример 1:

Наличието на стари неизползвани производствени бази или други неоползотворени урбанизирани територии с незадоволителна физическа среда могат да се окажат потенциал за развитие, като се поставят във фокуса на концепция за изграждане на

индустриална зона, която може да обхваща територията на повече от една община или дори област и която да облагодетелства населението и бизнеса на няколко общини и/или области. Такава концепция може да включва инвестиции в инфраструктура за създаване на нови производства, облагородяване на територията и обновяване или изграждане на необходимата техническа инфраструктура, включително електро-, газо- или водоснабдяване, подкрепа за образователни институции за осигуряване на необходимите кадри, осигуряване на транспортна свързаност, включително рехабилитация на пътища или осигуряване на градски и междуградски транспорт за насърчаване на трудовата мобилност и градско-селските връзки, подкрепа за научно-изследователска дейност, свързана с производствата в зоната, подкрепа за обучения или за наемане на кадри, подкрепа на социални предприятия за производствена дейност или търговия във връзка с наличните производства в зоната, подкрепа за земеделски производители, когато продукцията им или отпадъците от земеделското производство могат да обслужват производствените процеси в зоната, изграждане на социални жилища за уязвими групи и семейства от региона, за които да бъде осигурена работа в зоната и т.н.

Пример 2:

Неоползотворени пространства могат да бъдат поставени и във фокуса на концепция за ИТИ за подобряване на физическата активност на населението, рекреационни мерки или туристическа атрактивност на региона, насочени към територията и населението на няколко общини, като се финансира регенерация на площите и превръщането им в паркови пространства и/или спортна инфраструктура, генерираща приходи. Тези мерки могат да се съчетаят с подобряване на достъпността чрез пътна инфраструктура или градски/междуградски транспорт, мерки за насърчаване на социалното включване чрез осигуряване на средства за спортни активности на деца и младежи или хора от уязвими групи, мерки за осигуряване на достъп до спортните съоръжения на училища от няколко различни населени места, мерки за обновяване на здравна/рекреационна инфраструктура и осигуряване на кадри за нея за обслужването на няколко общини, мерки за подобряване на околната среда или адресиращи промените в климата на целевата територия, мерки за насърчаване на селския туризъм на тази територия и т.н. Концепцията може да включва и подходящи мерки – обучения и квалификация, маркетингови и рекламни дейности и др.

Пример 3:

Концепция за ИТИ за подобряване на здравното обслужване на населението може да включва проекти за подобряване на здравна инфраструктура или меки мерки за здравните работници, съчетани с мерки за осигуряване на свързаност и достъп на населението до съответните здравни обекти, осигуряване на хосписи, мерки за подобряване на здравната култура на маргинализирани групи, меки мерки за обмяна на опит или провеждане на публични кампании по здравни въпроси.

Пример 4:

Във фокуса на концепция за ИТИ може да бъде поставена и територията на една или няколко пътни отсечки, подобряващи градско-селските връзки и насърчаващи трудовата мобилност, като осигуряват свързаност и достъпност на населението от по-малките населени места до по-големи административни или икономически центрове. В зависимост от конкретната територия и нейните потенциали такива инвестиции могат да бъдат включени в концепция за ИТИ като се комбинират с мерки, свързани с индустриална зона, туристически атракции, образование, здравеопазване, социални услуги и др.

Пример 5:

Концепции за ИТИ, свързани със специфичен потенциал на територията на няколко планински общини с големи горски територии, могат да включват от една страна мерки за насърчаване на туризма (екопътеки, обозначаване на планински туристически маршрути, велотрасета, обновяване на високопланински хижи), а от друга страна – мерки за оползотворяване на икономическия потенциал на горите и опазване на околната среда чрез подпомагане на местни предприятия, създаване на планове за устойчиво управление, подкрепа за научно-изследователска дейност в горския сектор, мерки за защита от пожари и т.н. В подготовката и изпълнението на такава концепция могат да се включат както общини, така и регионални органи, отговорни за управлението на съответните горски територии (когато те са част от национален парк), Българския туристически съюз или НПО, университети и др.

Пример 6:

В центъра на концепция за ИТИ може да се постави и друга специфика на територията, обща за няколко общини, например река, която минава през тях.

Така например, може да се разработи план за поддържане на речното корито и да се предвидят съответни мерки за изпълнението му, включително мерки за опазване на биоразнообразието по поречието на реката. Същевременно за частите на реката, преминаващи през урбанизирани територии могат да бъдат включени подходящи мерки за изграждане на зелена градска инфраструктура или за рекреационни дейности. Могат да се изпълнят и конкретни мерки за заетост, както за поддържането на инфраструктурата, така и за осигуряване на работна ръка по време на изпълнение на проекта. Когато реката или местностите около нея са подходящи за практикуването на спорт или туризъм, биха могли да се предвидят и мерки за насърчаване на спортни и туристически дейности.

Пример 7:

Освен че могат да бъдат насочени към оползотворяване на потенциала на териториите концепции за ИТИ могат да адресират и конкретни нужди на населението. Така например във връзка с необходимостта от осигуряване на адекватна грижа за възрастни хора в рамките на обща концепция може да се предвиди изграждане на нова или обновяване на съществуваща инфраструктура (включително мерки за енергийна ефективност), ситуирана на подходящо място, с цел предоставяне услуги от резидентен тип за възрастни хора от няколко близко разположени населени места или общини. Концепцията може да включва няколко обекта в целия регион или дори в няколко региона с цел цялостно решаване на проблема с липсата на старчески домове. За осигуряване на персонал (рехабилитатори, социални работници и др.) за изпълнението на услугите в новоизградената/обновената инфраструктура могат да бъдат предвидени програми за стаж, които да се изпълняват съвместно със съответните учебни заведения, както и да се предвидят програми за преквалификация съвместно с Бюрата по труда.

Пример 8:

В концепция за ИТИ би могло да се предвиди модернизирването на образователна инфраструктура на територията на няколко населени места, общини или области, чиито

ученици да се възползват на разменни начала от подобрената инфраструктура. Като меки мерки биха могли да се включат дуално обучение, квалификация на персонала, разработване на единна мрежа в т.ч. и електронни платформи, споделянето на учебни материали и добри практики. В партньорство за концепция от подобен тип биха могли да участват общини, училищата, НПО, АСП, МОН.

Пример 9:

Специален фокус на инвестициите през следващия период ще бъде насърчаването на градско-селските връзки и развитието на функционални зони. Пример за концепция за ИТИ, допринасяща за това включва инвестиции за насърчаването на конкретен вид икономически производства на целевата територия, мерки за подобряване на транспортната свързаност и насърчаване на мобилността на населението, мерки, свързани със заетостта.

Според спецификата, потенциала и нуждите на съответните целеви територии и групи едно устойчиво партньорство между селска и градска община би решило редица инфраструктурни проблеми. Интегрирането и подобряването на транспортната свързаност ще доведе до насърчаване на трудовата мобилност съответно до по-голяма заетост и социално включване на населението от малките населени места. Посредством ИТИ и прилагането на различни секторни дейности и мерки ще се намали дисбалансът между населените места и ще се увеличи потенциалът за икономическо развитие на малките общини, като се засили и интересът за производствени инвестиции в нефункциониращи/изоставени зони и територии.

Допълнителни идеи за интегрирани проекти и инвестиции могат да бъдат почерпени от вече финансирани проекти и добри практики на европейско ниво, включително на следните адреси:

<https://www.uia-initiative.eu/en/uia-cities>

<https://www.interregeurope.eu/discover-projects/>

<https://urbact.eu/good-practices/home>